

Vergaderjaar 2019–2020

27 863

Betalingsverkeer

Nr. 87

BRIEF VAN DE MINISTER VAN FINANCIËN

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 8 juni 2020

Bijgevoegd ontvangt u de jaarrapportage 2019 van het Maatschappelijk Overleg Betalingsverkeer (hierna: MOB)¹ en de Eindrapportage van de MOB Taskforce Herziening standpunt contant geld (hierna: Eindrapportage)². Het MOB is een samenwerkingsverband dat zich richt op een goede werking van het betalingsverkeer en wordt voorgezeten door DNB. In het MOB zijn zowel aanbieders als gebruikers in de betaalketen vertegenwoordigd.³ In deze brief geef ik een overzicht van de belangrijkste resultaten van het MOB in 2019, geef ik een toelichting op de Eindrapportage en kom ik terug op een aantal toezeggingen die ik heb gedaan op het gebied van betalingsverkeer.

Ontwikkelingen PSD2 en innovatie in het betalingsverkeer

Een van de belangrijkste ontwikkelingen op het gebied van innovatie is de inwerkingtreding van de herziene Europese richtlijn betaaldiensten (PSD2). In overeenstemming met mijn toezegging aan uw Kamer⁴, wordt in de MOB-jaarrapportage ingegaan op de ontwikkelingen met betrekking tot PSD2. In februari 2019 werd PSD2 in Nederland van kracht. Momenteel ziet het MOB in Nederland nog geen grote marktverschuivingen als gevolg van PSD2, maar het betalingsverkeer kan er op termijn wel door veranderen. Het effect van PSD2 is zichtbaar in de ontwikkeling van verschillende nieuwe toepassingen, zowel door bestaande als nieuwe marktpartijen. Het tempo van deze ontwikkelingen is in Nederland nog vrij bescheiden te noemen. Bovendien bleek uit onderzoek van DNB dat het overgrote deel van de bevolking er in het najaar van 2019 nog niet aan toe was om in het kader van «PSD2-bankieren» toegang te verlenen tot hun

¹ Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

² Raadpleegbaar via www.tweedekamer.nl.

³ O.a. Detailhandel Nederland, MKB-Nederland, Thuiswinkel.org, oogvereniging Ieder(in), ouderenorganisaties ANBO en KBO-PCOB, NVOG en NOOM, Consumentenbond, Betaalvereniging Nederland en De Nederlandsche Bank (DNB).

⁴ Kamerstuk 34 813, nr. 24.

betaaldata aan een derde partij⁵. Dit onderwerp wordt ook in 2020 meegenomen. Banken kunnen hun betaalrekeninghouders die wél gebruik wensen te maken van de nieuwe diensten een overzicht bieden van de derde partijen aan wie zij (de rekeninghouder in kwestie) toestemming hebben gegeven voor toegang tot hun gegevens. Een dergelijk overzicht kan betaalrekeninghouders ook de mogelijkheid bieden om een eerder gegeven toestemming weer in te trekken.⁶ Ik zal in de consultatie van de Europese Commissie voor het opstellen van haar *Retail Payments Strategy*⁷ onder meer aandacht vragen voor de risico's op het gebied van privacy die samenhangen met PSD2. Daarnaast tref ik voorbereidingen voor de nationale evaluatie van PSD2.⁸

Fraude en veiligheid

De MOB-rapportage gaat verder in op de veiligheid van het betalingsverkeer. In 2019 bedroeg de schade door fraude in het elektronisch betalingsverkeer € 24,1 mln. Dit is een forse toename ten opzichte van 2018 (€ 12,6 mln.). Het grootste gedeelte hiervan is betaalpasfraude (€ 10,9 mln.) en fraude ten gevolge van phishing⁹ (€ 7,9 mln.). Ook is de schade door fraude met internetbankieren meer dan verdubbeld in 2019 (€ 8,4 mln.) ten opzichte van 2018 (€ 3,9 mln.). Naar aanleiding hiervan is additionele publieksvoorlichting ontwikkeld en wordt in het MOB, samen met politie en het openbaar ministerie (OM), verder nagedacht over acties om fraude tegen te gaan.

Tevens heeft er in 2019 een stijging plaatsgevonden in het aantal plofkraken van geldautomaten ten opzichte van 2018 (van 42 naar 71 plofkraken). Dit leidde ertoe dat de banken begin dit jaar hebben besloten om tot een tijdelijke nachtsluiting over te gaan van geldautomaten, die sinds medio maart weer gedeeltelijk is opgeheven op plaatsen waar veel geldopnames plaatsvinden. Naar aanleiding van het grote geweld dat gepaard gaat met de plofkraken hebben de Minister van Justitie en Veiligheid en ik, de banken, Geldmaat, DNB, politie en OM aangezet tot een structurele aanpak om plofkraken tegen te gaan, waar ik uw Kamer over heb geïnformeerd¹⁰. In afwachting van de volledige implementatie van de voorgenomen acties hebben er helaas wel een aantal plofkraken plaatsgevonden. De banken hebben daarom op 7 april 2020 besloten om circa twee derde van de sealbagautomaten leeg te halen en tijdelijk te sluiten¹¹. In de vergadering van 26 mei 2020 heeft het MOB geconstateerd dat deze sluiting van sealbagautomaten problemen veroorzaakt. Het MOB roept de banken op tot een betere beveiliging van deze automaten en een tijdpad om deze automaten zo snel mogelijk weer open te stellen¹². Voorts hebben SNS Bank en RegioBank naar aanleiding van een plofkraak op een geldautomaat in een HEMA-filiaal op 25 mei 2020 besloten om hun geldautomaten in HEMA- en SPAR-filialen te sluiten¹³. Eind 2019 waren er in Nederland 5.990 geldautomaten om

⁵ DNBulletin 3 oktober 2019 «Nederlandse consumenten voelen weinig voor het delen van bankdata».

⁶ Te consulteren via: <https://www.toezicht.dnb.nl/3/50-237778.jsp>.

⁷ Te consulteren via: https://ec.europa.eu/info/consultations/finance-2020-retail-payments-strategy_en.

⁸ Gelet op mijn toezegging om PSD2 op nationaal niveau binnen drie jaar na inwerkingtreding te evalueren. Zie Kamerstuk 32 545, nr. 111.

⁹ Een vorm van internetfraude gericht op het verkrijgen van beveiligingscodes.

¹⁰ Kamerstuk 28 684, nr. 610.

¹¹ Te consulteren via: <https://www.nvb.nl/nieuws/banken-nemen-noodzakelijke-veiligheidsmaatregel-met-sealbagautomaten/>.

¹² Te consulteren via: <https://www.dnb.nl/nieuws/nieuwsoverzicht-en-archief/nieuws-2020/dnb388945.jsp>.

¹³ Te consulteren via: <https://www.devotvolksbank.nl/nieuws/sns-sluit-tijdelijk-geldautomaten-in-hema>.

contant geld op te nemen en 1.685 geldautomaten om te storten. Sindsdien zijn deze aantallen gedaald door de hiervoor genoemde veiligheidsmaatregelen naar aanleiding van plofkraken. Naar ik begrijp, wordt er ondanks deze teruggang voldaan aan de 5-kilometernorm. Dit neemt niet weg dat het toenemende geweld mij zorgen baart en ik het belangrijk vind dat de bereikbaarheid van geldautomaten op orde blijft. Daarom hecht ik groot belang aan een spoedige uitvoering van de voorgenomen acties en blijf ik de situatie, samen met de Minister van Justitie en Veiligheid, monitoren.

Ontwikkelingen contant geld en herziening standpunt contant geld

Net als voorgaande jaren is er een daling waarneembaar in het aantal contante betalingen. Aan de (fysieke) toonbank werd in 2019 67% van de betalingen via pinnen¹⁴ gedaan en 32% met eurobankbiljetten en -munten. In 2018 was dat nog 63% respectievelijk 37%. Het aantal contante betalingen is door het coronavirus verder gedaald. Contant geld vervult nog steeds een belangrijke rol in onze samenleving. Ik hecht er grote waarde aan dat iedereen mee kan doen. Voor voldoende toegang tot het chartale betalingsverkeer zijn voorzieningen nodig, zoals voldoende geldautomaten, afstortautomaten en een hoge acceptatie van contant geld bij winkeliers. Om het effect van het dalende gebruik van contant geld in kaart te brengen heeft het MOB het afgelopen jaar gewerkt aan de herziening van het MOB-standpunt contant geld uit 2015¹⁵. Hierbij heeft het MOB de ontwikkelingen in het betalingsverkeer in kaart gebracht en gekeken of bijsturing wenselijk is en zo ja, hoe die zou moeten plaatsvinden.

De Eindrapportage komt met een afgewogen oordeel over de recente ontwikkelingen in het chartale betalingsverkeer. Op basis daarvan heeft het MOB besloten om de in 2015 gemaakte afspraken over de bereikbaarheid en beschikbaarheid van geldautomaten, de acceptatie van contant geld en de continuïteit van het waardevervoer, opnieuw te bekrachtigen. Echter, vanwege het coronavirus, is het waarschijnlijk dat de daling van het gebruik van contant geld dit jaar groter is dan eerder verwacht en dat dit mogelijk permanente gevolgen heeft. Daarom heeft het MOB besloten om verder onderzoek te doen naar een maatschappelijke efficiënte en veilige chartale infrastructuur op middellange termijn bij een structureel lager gebruik van contant geld. Het onderzoek wordt in de loop van 2021 afgerond. Ik informeer uw Kamer over de uitkomsten van dit onderzoek. Tenslotte wil ik in dit kader benadrukken dat het ook in tijden waarin we rekening moeten houden met het coronavirus belangrijk is dat de mensen die contant willen betalen, dit kunnen doen.¹⁶ Ik roep toonbankinstellingen dan ook op om rekening te blijven houden met mensen die afhankelijk zijn van contant geld en contante betalingen te blijven accepteren.

Aanbesteding betalingsverkeer rijksoverheid

In mijn brief van 13 maart¹⁷ heb ik u geïnformeerd over de aanbestedingen voor het betalingsverkeer van de rijksoverheid. Daarnaast meldde

¹⁴ Hier vallen betalingen onder die verricht zijn met de betaalpas of smartphone.

¹⁵ Te consulteren via: https://www.dnb.nl/binaries/Rapport%20MOB%20Taskforce%20toekomstvisie%20contant%20geld%2017%20nov%202015_tcm46-333932.pdf.

¹⁶ Onderzoeken van onder andere de ECB en het Duitse Robert Koch instituut hebben aangetoond dat er een kleine kans is dat het virus zich verspreidt via contant geld en dat deze kans bovendien veel kleiner is dan bij aanraking van harde oppervlaktes (zoals bijvoorbeeld winkelwagens).

¹⁷ Kamerstuk 26 485, nr. 325.

ik u dat er de komende maanden verschillende aanbestedingen betalingsverkeer gepubliceerd worden. Inmiddels is de inschrijftermijn voor de aanbesteding creditcards gesloten en wordt de laatste hand aan de beoordeling gelegd. De publicatie van de overige aanbestedingen betalingsverkeer zullen door het coronavirus later plaatsvinden dan gepland. De financiële instellingen die mogelijk belangstelling hebben voor de aanbesteding «girale betalingsverkeer Rijk» gaven in een vragenronde in meerderheid aan dat de gewijzigde werkwijze en werkzaamheden ten gevolge van het coronavirus, een optimale voorbereiding van een inschrijving op dit moment bemoeilijkt. Omdat publicatie van de aanbestedingen op dit moment hierdoor wellicht weinig tot geen inschrijvingen en geen optimale prijs/kwaliteitsverhouding voor het Rijk zou opleveren, ben ik voornemens de publicatie van de aanbestedingen betalingsverkeer vanaf medio augustus met tussenpozen van minimaal twee maanden geleidelijk te publiceren.

De Minister van Financiën,
W.B. Hoekstra